

2008

Strategie ochrany krajinného rázu kraje Vysočina

D: PŘÍRODNÍ PARKY

Roman Bukáček, Pavlína Bukáčková,
Martin Culek, Petr Matějka, Jiří Chroust,
Josef Rusňák

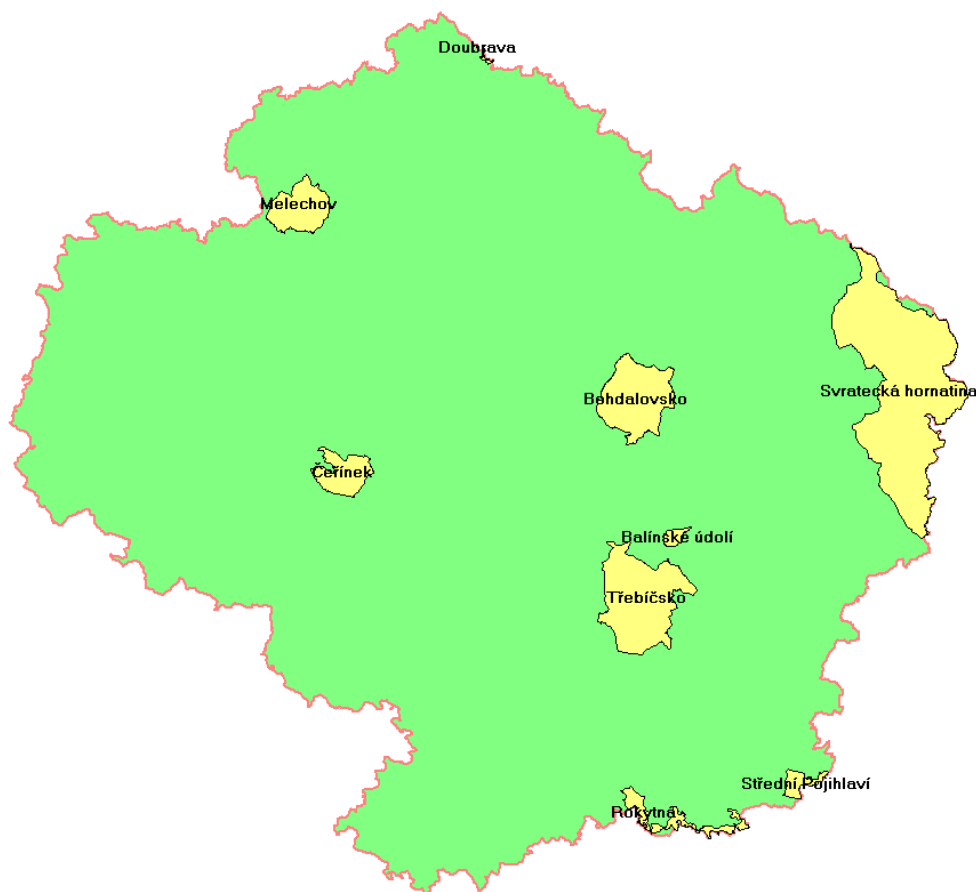
STUDIO B&M

19.9.2008

D. PŘÍRODNÍ PARKY

5 Seznam přírodních parků v kraji Vysočina

K ochraně krajinného rázu, kterým je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je v kraji Vysočina v lokalitách s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami vyhlášeno devět přírodních parků, z nichž 3 jsou na společné hranici se sousedními kraji: Jihomoravským (Svratecká hornatina, Rokytná), Pardubickým (Doubrava):

Obrázek 1 Vyhlášené přírodní parky v kraji Vysočina

Název	Výměra v kraji Vysočina (ha)	Rok vyhlášení	Poslání přírodního parku dle zřizovací listiny
Doubrava	65,00	1998	zachování krajinného rázu při umožnění únosného turistického využití a rekreace
Melechov	3 226,41	1995	zachování krajinného rázu s charakteristickou strukturou zemědělských kultur, lesních posrostů, rozptýlenou zelení apod., při umožnění turistického využití
Rokytná	1 640,00	1996	zachovat krajinný ráz při umožnění turistického využívání a rekreace i únosné urbanizace
Svratecká hornatina	24 817,00	1988	účelem je ochrana krajinného rázu bez podstatného omezení stávající hospodářské činnosti, posláním je zachovat hodnoty krajiny s podmínkami pro individuální rekreaci
Třebíčsko	8 861,55	1982	zachování území a využít je k zotavení občanů a k poučení
Čerínek	2 313,05	1985	zachování krajinných hodnot za účelem poučení, zotavení

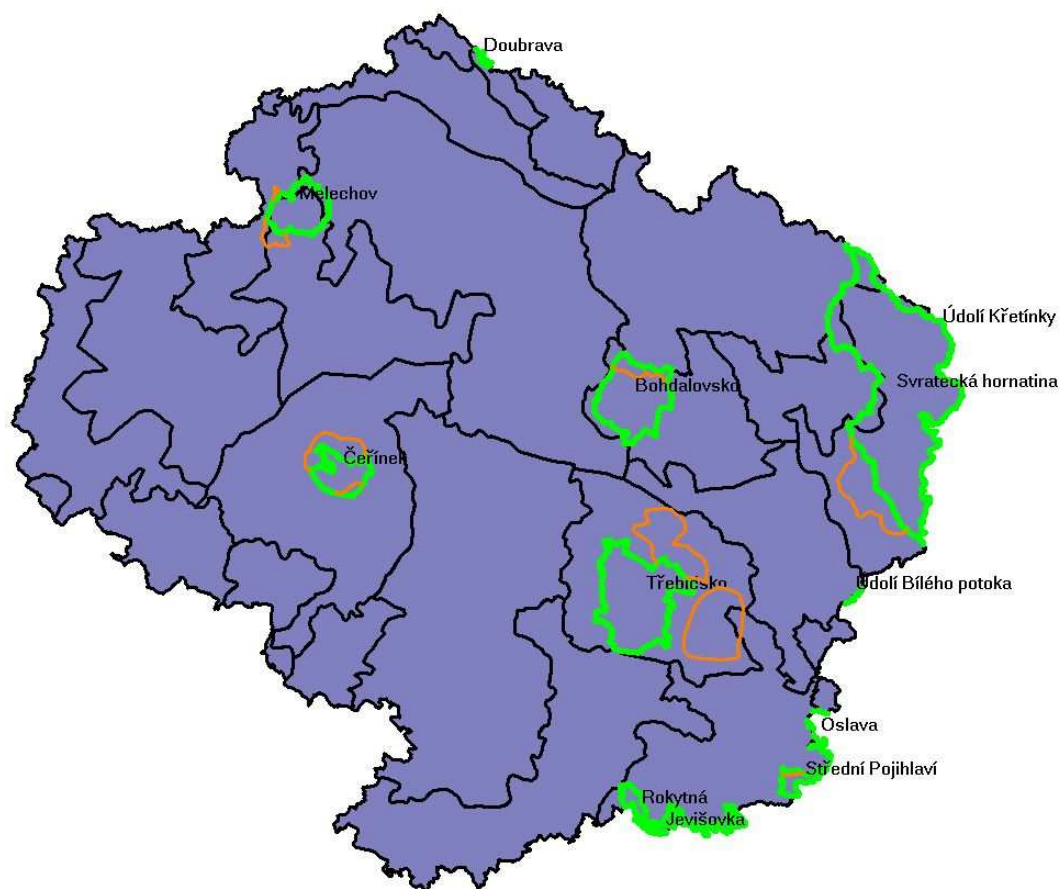
			a aktivního odpočinku občanů
Bohdalovsko	6 041,38	2001	účelem je ochrana krajinného rázu bez podstatného omezení stávající hospodářské činnosti, posláním je zachovat hodnoty krajiny s podmínkami pro individuální rekreaci
Střední Pojihlaví	800,00	1988	zachování málo narušeného přírodního prostředí pro rekreaci občanů a k poučení, osvěžení či zotavení
Balinské údolí	428,00	1984	zachování území pro jeho krajinné hodnoty a využít je k zotavení občanů i jejich poučení
Celkem	48192,39		

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina

Jedním z cílů strategie ochrany krajinného rázu je analýza stávajících hranic vyhlášených přírodních parků a návrh případných změn hranic vedoucích k efektivní vymahatelnosti cílů ochrany krajinného rázu daného vymezeného prostoru ve smyslu ustanovení §12 zákona č. 114/92 Sb. o ochraně přírody a krajiny.

6 Návrhy změn vymezení vyhlášených území

Návrh změn vychází z terénních průzkumů území a poslaní daného přírodního parku.

Obrázek 2 Přehled navrhovaných změn vymezení území přírodních parků

6.1 Melechov

6.1.1 Charakteristika území

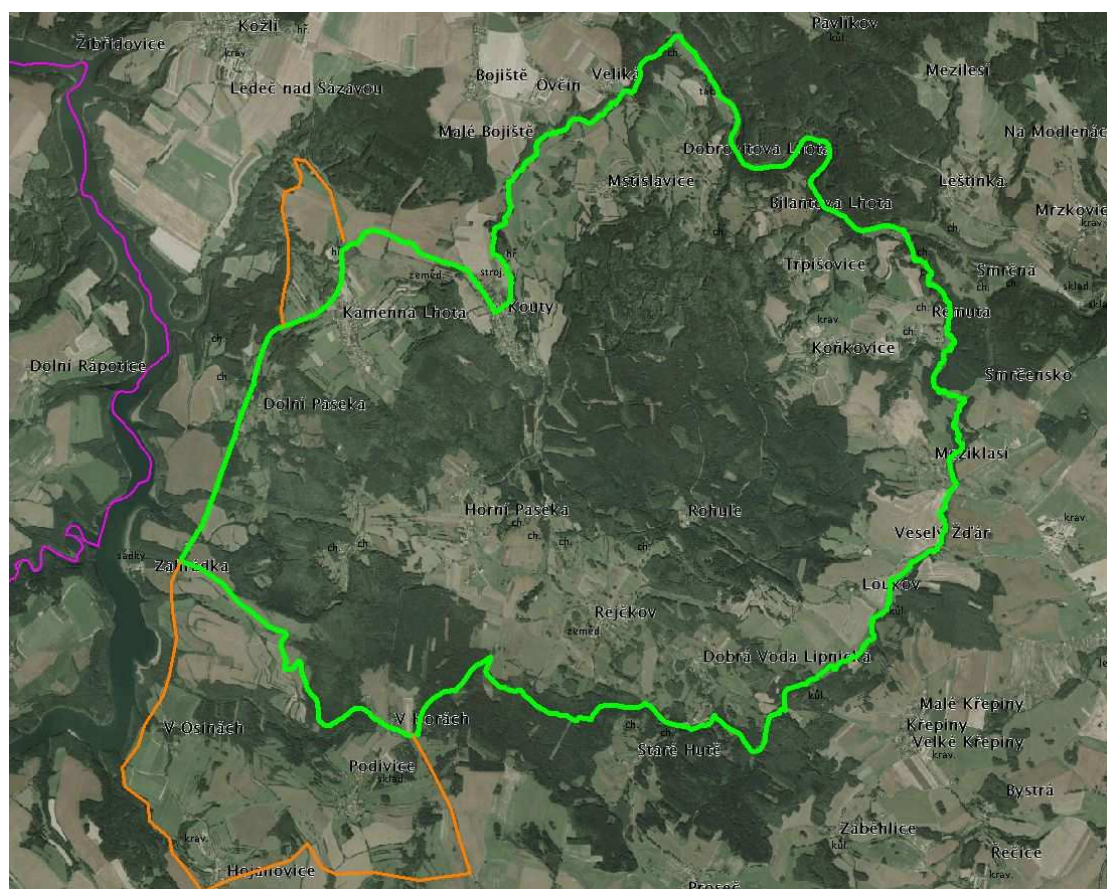
Přírodní park se nachází v Melechovské vrchovině v západní části okresu Havlíčkův Brod. Jádrem přírodního parku tvoří zalesněný vrch Melechov s nadmořskou výškou 715 m. Ze severu je ohraničen hlubokým průlomovým údolím řeky Sázavy s Přírodní rezervací Stvořidla. Relativní převýšení od řečiště Sázavy k vrcholu Melechova činí 350 m. Západní část Melechovského masivu, oddělená Kouteckým potokem, má relativně plochou vrcholovou část, ze které jen s malým převýšením vystupují jednotlivé vrcholy (Vlčí hůra 636 m n. m., Oltářnice 639 m n. m., Šafranice 627 m n. m.). Západní svahy těchto vrcholů prudce spadají do údolí řeky Želivky zatopeného vodárenskou nádrží. Jižním směrem se terén masivu snižuje jen pozvolna a charakteristická krajina s vysokými estetickými i přírodními hodnotami přesahuje hranice přírodního parku (Přírodní rezervace rybník Pařez). Melechovský masiv výrazně vystupuje více než 150 m nad zarovnaný georeliéf okolní ploché Humpolecké vrchoviny.

Melechovský masiv byl vymodelován v tvrdých horninách moldanubického plutonu, hrubozrnných až středně zrnitých granitech (žulách) až adamellitech melechovského typu. Pouze malá, západní část území zasahuje do pestré série moldanubika s rulami a migmatity. Zvětrávání a odnos žuly vytváří izolované skály, žokovité balvany, kamenná moře a suťoviska. Na mnoha místech byla suťoviska lidskou rukou přetvořena v kamenné snosy a zídky lemující cesty a zemědělské pozemky. Pozoruhodným výsledkem erozního zvětrávání a odnosu hrubozrnného granitu je Přírodní památka Čertův kámen (izolovaná skála typu tor).

Značná členitost reliéfu, charakter osídlení a způsob využívání území v minulosti podmínily vznik typického krajinného rázu, charakterizovaného rozptýleným osídlením s roztržštěnými drobnými plochami luk, pastvin a orné půdy, četnými vrstevnicovými mezemi, kamennými snosy, remízky a lesíky s křovinnými lemy.

Lesní porosty jsou tvořeny převážně bučinami a kulturními smrčínami. Bučiny často pokrývají suťové svahy a balvanité remízky. Přírodě blízká lesní společenstva zůstala zachována i v podobě přípotočných olšin.

Stavební památky dokládají vývoj osídlení zdejší krajiny a harmonicky ji dotvářejí. Přímo v území přírodního parku se zachovala tvrz Melechov (nedaleko obce Kouty) a raně gotický kostelík v Loukově. Ze západních svahů zahlédneme starodávny kostel na břehu vodárenské nádrže, který připomíná zaniklé městečko Zahrádka. Městečko, stejně jako značná část historicky časně osídleného údolí řeky Želivky (Svatavin újezd), bylo zatopeno v sedmdesátých letech dvacátého století. Při pohledu z Melechova na opačnou, východní stranu, nepřehlédneme krajinnou dominantu nedalekého hradu Lipnice.

Obrázek 3 Navrhované změny (oranžová)

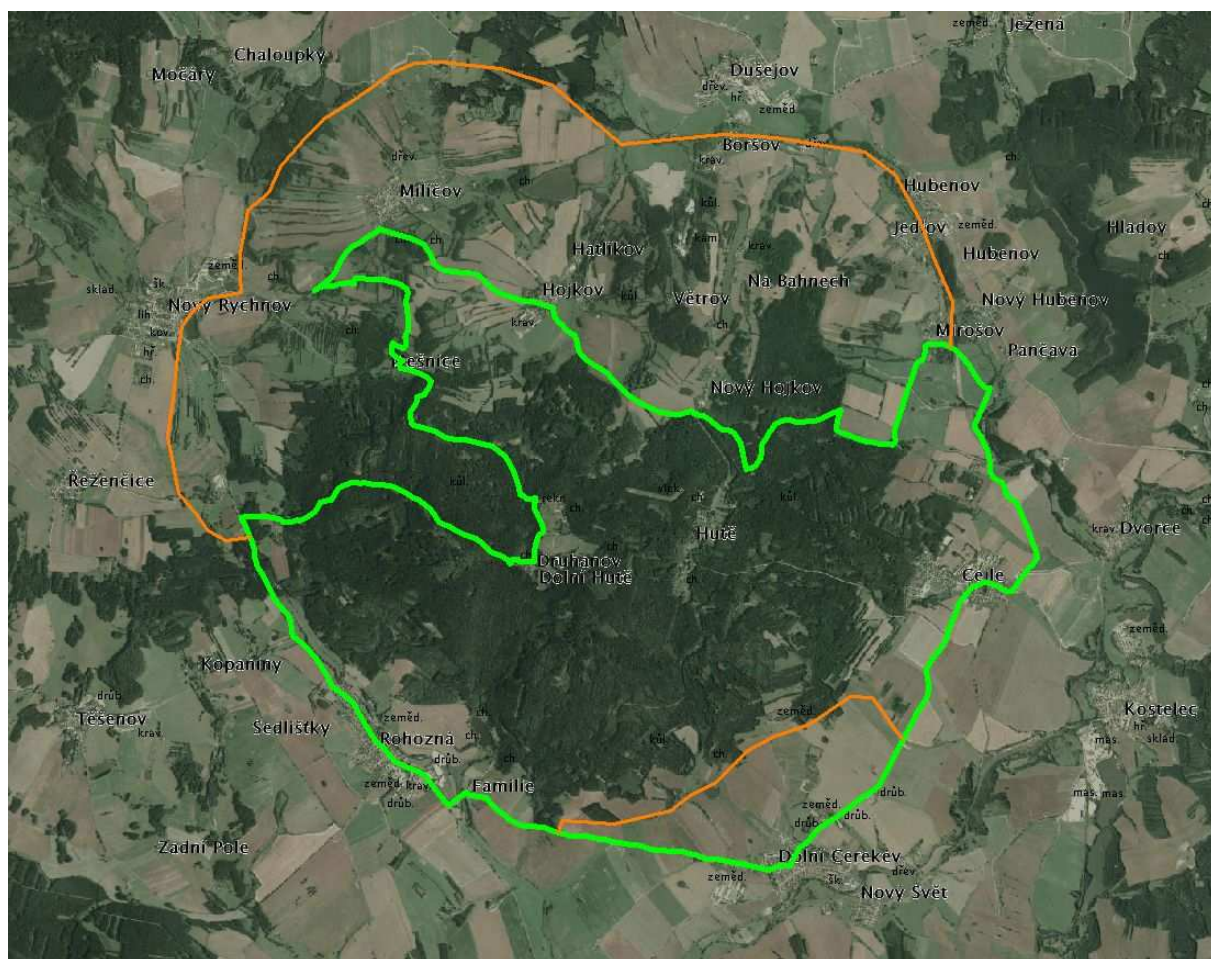
6.1.2 Navrhované změny

Navrhované změny jsou soustředěny do prostorů vyznačujících se četnými zarostlými mezemi záhumenicové plužiny Podivic, Hojanovic a Kamenné Lhoty. Přírodní park by pak zachycoval celý prostor vynikající především dochovanými prvky původního historického uspořádání krajiny. Vymezení je třeba provést s vazbou na historické uspořádání krajiny tak, aby byla do území zahrnuta ucelená osnova dochované plužiny nebo její logická část.

6.2 Čeríněk

6.2.1 Charakteristika území

Území přírodního parku zahrnuje část skupiny Čerínku v okrese Jihlava. Horninové podloží tvoří převážně žuly moldanubického plutonu. Centrální část vytváří hrubě porfyrická biotitmuskovitická žula, po obvodu tohoto tělesa se nachází žuly středně až drobně zrnité. Okolní plášť centrálního moldanubického masivu vytvářejí metamorfované horniny moldanubika, pararuly a migmatity. Z geomorfologického hlediska se skupina Čerínku vyznačuje hrástovitým tvarem, postrádá však plochý vrchol. Severní část má některé známky klenbové stavby, starší než projevy zlomové tektoniky. Výšková členitost území činí 150-300 m. Nejvyšším bodem je vrchol Čerínku (761,2 m n. m.), z dalších význačných vrcholů lze uvést Mešnici (753,0 m n. m.), Přední skálu (712,4 m n. m.) a Čertův hrádek (714,0 m n. m.). Na vrcholech a hřebetech jsou vyvinuty četné pozůstatky intenzivního mrazového zvětrávání v periglaciálních podmínkách, jako např. mrazové sruby a srázy, kamenná moře, kryoplaneční terasy a plošiny, skalní mísy a další tvary mikroreliefu. Území přírodního parku se vyznačuje velmi řídkým osídlením. Většina obcí s výjimkou osad Horní a Dolní Hutě se nalézá při jeho hranicích. Vrcholové partie pokrývají téměř bez výjimky lesní porosty tvořené převážně kulturními smrčínami. Přírodě blízké smíšené lesy se zachovaly například na Čertově hrádku a Přední skále. Enklávy nelesní vegetace se vyskytují v okolí osady Horní Hutě a v pramenné oblasti Dolnohuťského potoka. Naprostá převaha chudých smilkových pastvin protínaných kamennými snosy a skupinami dřevin s dominantním jeřábem ptačím (*Sorbus aucuparia*) dávají území pozoruhodný horský ráz. V okolí Dolních Hutí převládají rašelinné louky s charakteristickou květenou a roztroušenými skupinami křovitých vrb a olší. Poněkud odlišný charakter má více zemědělsky využívaná severozápadní část území jižně od Hojkova a Milíčova, charakterizovaná množstvím křovinatých vrstevnicových mezí, chudými loukami, pastvinami a menšími plochami orné půdy. Z ohrožených druhů rostlin se ve stinných smrčínách vyskytuje plavuň pučivá (*Lycopodium annotinum*), dřípatka horská (*Soldanella montana*), na rašelinných loukách roste vachta trojlistá (*Menyanthes trifoliata*), prstnatec májový (*Dactylorhiza majalis*), zábělník bahenní (*Comarum palustre*), starček potoční (*Tephrosia crispa*), suchopýr úzkolistý (*Eriophorum angustifolium*) a řada dalších. Na rašeliništi u Hojkova (NPP Hojkovské rašeliniště) roste kriticky ohrožená třtina nachová (*Calamagrostis purpurea*) a suchopýr pochvatý (*Eriophorum vaginatum*). Ve zvířené převládají druhy smíšených a jehličnatých lesů. Hnízdí zde výr velký (*Bubo bubo*), ořešník kropenatý (*Nucifraga caryocatactes*), ještěrba lesní (*Accipiter gentilis*), holub doupeňák (*Columba oenas*) a řada dalších. Typická fauna se vyskytuje v okolí rybníků a na mokřích loukách. Z obojživelníků zde mimo jiné žije ropucha obecná (*Bufo bufo*), skokan ostronosý (*Rana arvalis*) a čolek horský (*Triturus alpestris*). Pro pastviny a kamenné snosy je charakteristická ještěrka živorodá (*Zootoca vivipara*) a zmije obecná (*Vipera berus*). Dochované kvality přírody a krajiny činí z území vyhledávaný objekt celoroční rekreace a turistiky.

Obrázek 4 Navrhované změny (oranžová)

6.2.2 Navrhované změny

Cílem změn je lépe vystihnout esteticky zvýšené hodnoty území, které jsou dány zalesněným masivem Čerínku a navazujícími prostory vyznačujícími se dochovanými prvky historického členění krajiny. Změna hranic by měla být provedena ve dvou prostorech. Na JV mezi Dolní Cerekví a hranicí lesa, kde je do prostoru parku zcela zbytečně zahrnuto území utvářené scelenými bloky orné.

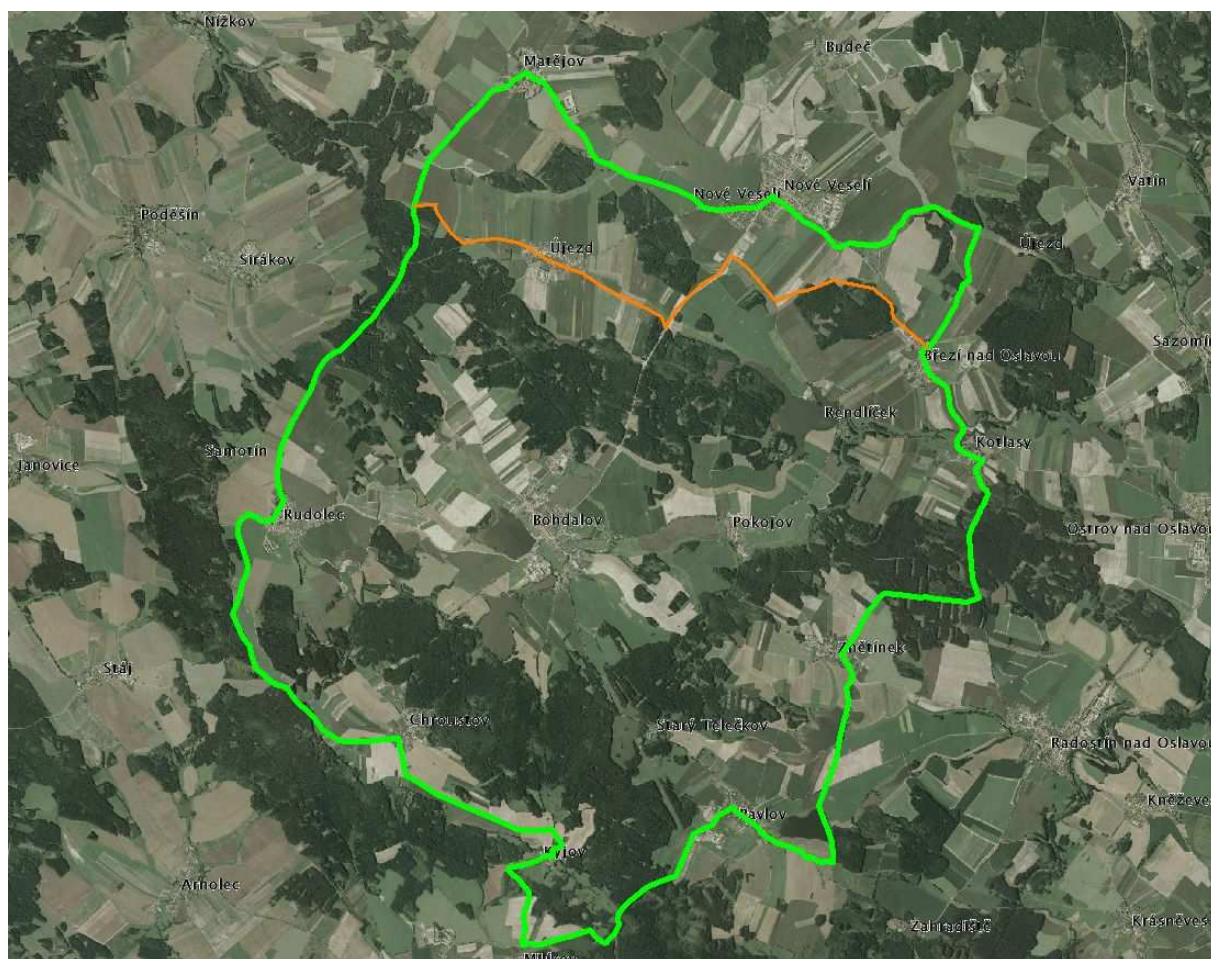
Na S straně návrh rozšíření přírodního parku zahrnuje krajinářky cenné prostory s dochovanými prvky historického členění krajiny zaujímající část plužiny Nového Rychnova, celý prostor dochované plužiny Milíčova, a dále prostor zahrnující krajinný rámec obcí Hojkov, Hatlíkov, Nový Hojkov a část Boršova.

Za úvahu stojí velkorysé rozšíření zahrnující celou pluzinu obcí Nový Rychnov a Reženčice.

6.3 Bohdalov

6.3.1 Charakteristika území

Zaujímá část Českomoravské vrchoviny v západní polovině okresu Žďár nad Sázavou. Vyhlášen byl za účelem ochrany krajinného rázu, kterým je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika vymezeného území s vysokými biologickými a estetickými hodnotami. Účelem vyhlášení je ochrana krajinného rázu bez podstatného omezení stávající hospodářské činnosti, posláním je zachovat hodnoty krajiny s podmínkami pro individuální rekreaci. Jedná se o území zahrnující soustavy rybníků s mokřady a lesy v okolí Bohdalova.

Obrázek 5 Navrhované změny (oranžová)

6.3.2 Navrhované změny

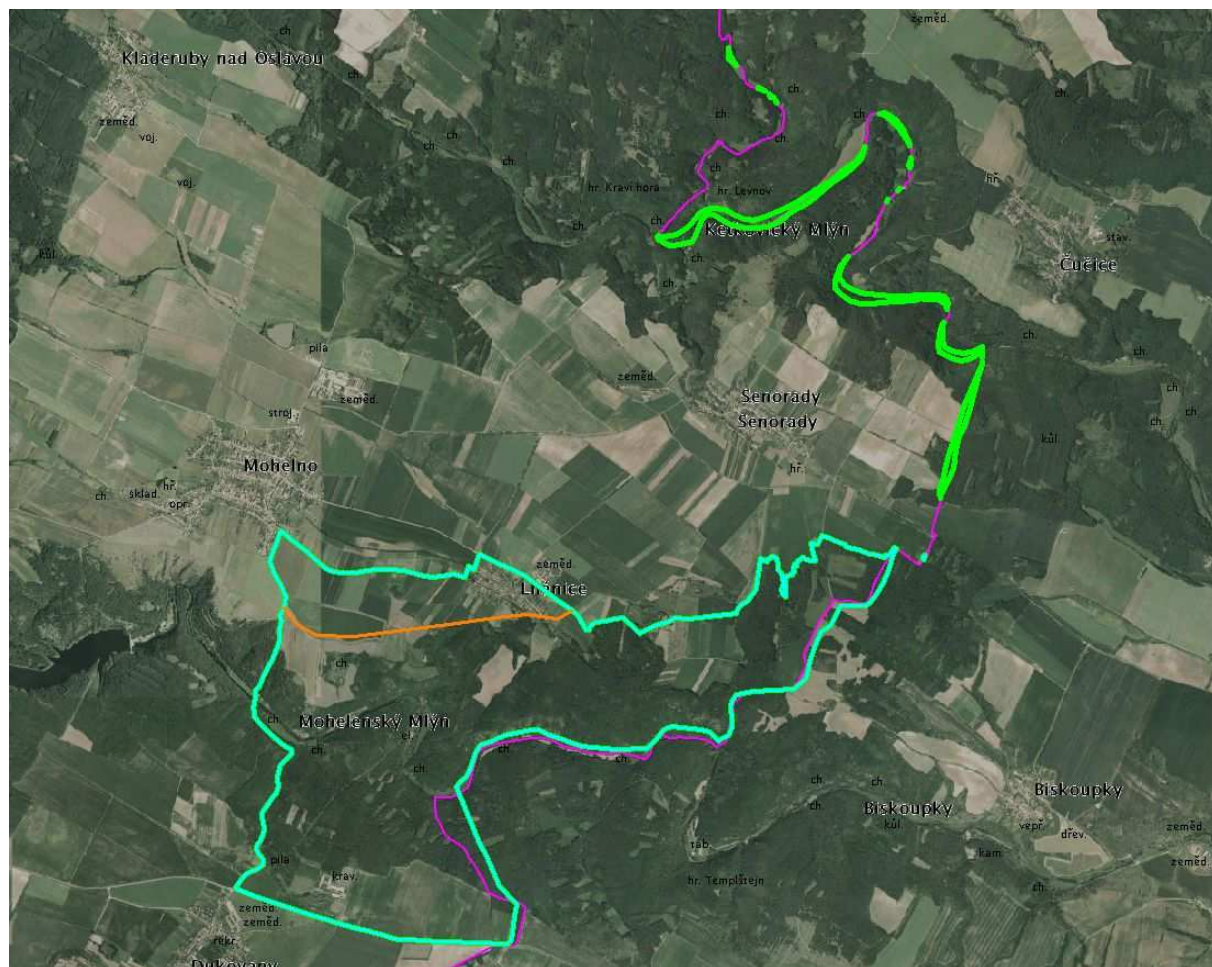
Jediný návrh změny hranice přírodního parku počítá s odstraněním území utvářeného zemědělskou krajinou s výraznými znaky intenzifikace zemědělské velkovýroby v prostoru mezi Újezdem, Březím nad Oslavou a Novým Veselím. Tento úsek výrazně snižuje estetickou i přírodní hodnotu celého prostoru.

6.4 Střední Pojhlaví

6.4.1 Charakteristika území

Zahrnuje dolní část středního toku řeky Jihlavy, od Mohelna k Reznovicím. Geomorfologicky náleží území ke Znojenské pahorkatině. Leží v rozmezí nadmořských výšek od 215 do 380 m. Do holoroviny Znojenské pahorkatiny se vkládá hluboko zaříznuté údolí řeky Jihlavy a údolí jejích přítoků. Údolní svahy jsou příkré s členitými skalními výchozy. Údolí vytváří výrazné zaklesnuté meandry. Podloží tvoří silně přeměněné horniny gföhlské jednotky moldanubika, mezi nimiž převládají světlé granulyt náměšťského masivu. Vyskytují se také serpentinity (hadce) a migmatitické ruly. U Hrubšic se tyto horniny stýkají tektonicky se sedimenty (balinskými slepenci a pískovci) permokarbonu Boskovické brázdy. K nejmladším sedimentům náleží vltavínonosné terasové pleistocenní šterky po obou březích Jihlavy (Hrubšice-Prosnicka). Větší část parku na severozápadě a jihozápadě pokrývá kambizem typická. V jižní části od Mohelna k Hrubšicím jsou rozsáhlejší plochy s kambizemí eutrofní a při řece Jihlavě se nachází fluvizem na bezkarbonátových nivních sedimentech, které místy vystupují

až k povrchu, bez náznaků dalšího vývoje. V hluboko zaříznutém údolí Jihlavy přistupují na výchozech kyselých hornin, i litozemě a rankery. Největší část parku zauímají hercynské dubohabřiny (Melampyro nemorosi-Carpinetum). V místech s příznivou expozicí, popřípadě v zářezích a na svazích vodních toků, se objevují teplomilné doubravy svazu Quercion petraeae s přimíšenou borovicí (*Pinus sylvestris*), vzácně i klokočem zpeřeným (*Staphylea pinnata*) a mahalebkou obecnou (*Padellus mahaleb*), vázanou většinou jen na skalní ostrožny. Na nivách vodních toků jsou nejčastější olšiny svazu Stellario-Alnetum glutinosae. Nelesní vegetace je velmi rozmanitá. Střídají se zde xerothermní trávníky svazu Festucion valesiacae reg. Bromion erecti s mezofilními lučními porosty svazu Arrhenatherion. K mezním prvkům zdejší flóry patří dvouřadec pozdní (*Cleistogenes serotina*), dosahující zde severní hranice areálu. Na území parku roste větší počet zvláště chráněných druhů rostlin, ze vzácnějších je to např. lýkovec vonný (*Daphne cneorum*), křivatec český (*Gagea bohemica*) a další. Zoocenózu tvoří ochuzená fauna kulturní krajiny pahorkatiny Českomoravské vrchoviny. Žije zde brhlík lesní (*Sitta europaea*), budníček menší (*Phylloscopus collybita*) a pěvuška modrá (*Prunella modularis*) i donedávna zde byla řada hnízdišť sokola stěhovavého (*Falco peregrinus*). Byl zde pozorován také čáp černý (*Ciconia nigra*), ostříž lesní (*Falco subbuteo*) a výr velký (*Bubo bubo*). Na území parku se nachází pět zvláště chráněných území: PR Biskoupský kopec, PR Mohelnická, PR Nad řekami, PP Biskoupská hadcová step a PP Kozenek. Historicko krajinářský obraz je dotvářen zříceninou hradu Templštejn a unikátní stavební památkou- románským kostelíkem z první třetiny 12. století v Řeznovicích.

Obrázek 6 Navrhované změny (oranžová)

Navrhovaná drobná redukce hranic odstraňuje z území parku intanzifikované zemědělské plochy u Lhánic.

6.5 Svratecká Hornatina

6.5.1 Charakteristika území

Park se rozkládá po obou stranách hlubokého údolí Svatky mezi Předklášteřím u Tišnova a Borovnicí severně od Jimramova, kde přímo navazuje na CHKO Žďárské vrchy. Celková rozloha činí 365 km², z toho 251 km² v okrese Žďár nad Sázavou.

Území parku je součástí Hornosvratecké vrchoviny, jižním cípem zasahuje do Tišnovské kotliny. Jeho reliéf patří k nejčlenitějším částem Českomoravské vrchoviny. Leží v rozmezí nadmořských výšek 255 m (niva Svatky mezi Štěpánovicemi a Předklášteřím) až 774,3 m (Horní les severovýchodně od vodní nádrže Vír I). Dalšími významnými vrcholy v okrese Žďár nad Sázavou jsou například Panský vrch (736 m n. m.), Na jedli (726,8 m n. m.), Zadní skála (712 m n. m.) a Čepičkův vrch (654,4 m n. m.). Ráz členité vrchoviny až hornatiny určují hluboce zaříznutá údolí Svatky a jejích přítoků, zejména Trhonického potoka, Nyklovického potoka, Hodonínky, Bystřice a Nedvědičky. Relativní výšková členitost je často vyšší než 300 m.

Svratecká hornatina je součástí Českého masivu a je tvořena strážeckým moldanubikem, svrateckým, poličským a letovickým krystalinikem. Převažují metamorfované horniny pararuly, dvojslídne ruly, ortoruly a migmatity. Vzácně, ale z hlediska podmínek vegetace velmi významně, jsou zastoupeny i amfibolity, krystalické vápence (nedvědičské mramory) a hadce. Svratecká hornatina je mohutnou klenbou, proříznutou údolím Svatky a jejích přítoků. Místa (např. u Borače) jsou opuštěná údolí vyplněná miocenními sedimenty. Na údolních svazích i na hřebtech se často setkáme s pozoruhodnými tvary reliéfu, formovanými v periglaciálním klimatu s mrazovými sruby, nivačními depresiemi, kryoplanačními terasami, balvanovými moři a proudy. K pozoruhodnostem reliéfu patří poměrně četné říční ostrovy Svatky v různých fázích vývoje a osídlování vegetací.

Převládajícím půdním typem ve žďárské části parku jsou kambizemě typické kyselé, časté jsou kambizemě rankrové až rankery. V plošším reliéfu se vyvinuly pseudogleje, podél toků fluvizemě. Na krystalických vápencích nalezneme také malé plochy rendzin.

Členitý reliéf s rozmanitým podložím, půdami a klimatem podmiňuje existenci společenstev 2. bukodubového až 5. jedlobukového vegetačního stupně. Potenciální přírodní vegetací jsou v nejnižších částech dubohabrové háje (*Melampyro nemorosi-Carpinetum*), ostrůvkovitě acidofilní doubravy (*Genisto germanicae-Quercion*). Převládají květnaté bučiny, zejména asociace *Dentario enneaphylli-Fagetum* a *Festuco altissimae-Fagetum*, v severní části parku bikové bučiny (*Luzulo-Fagion*). Značný podíl tvoří suťové lesy ze svazu *Tilio-Acerion*, přičemž právě ve Svratecké hornatině se v rámci celé Českomoravské vrchoviny relativně nejčastěji vyskytují společenstva asociace *Lunario-Aceretum* s dominancí měsíčnice vytrvalé (*Lunaria rediviva*). Vodní toky provázejí společenstva submontánních potočních luhů, patřící zejména do asociace *Stellario-Alnetum glutinosae*, s velmi pestrá druhová skladba. Rostou tu mj. pérovník pštrosí (*Matteuccia struthiopteris*) kolem Svatky od Bořanova po Borač a bledule jarní (*Leucojum vernum*), zvláště hojně kolem Chlébského potoka.

V údolí řeky Svatky a některých jejích přítoků (Hodonínky a Nedvědičky) je dobře patrný údolní říční fenomén. Chladným a stinným údolním dnem sestupují některé druhy vyšších poloh do relativně nízkých nadmořských výšek, např. žluťucha orlíčkolistá (*Thalictrum aquilegifolium*), čarovník alpský (*Circaea alpina*), hadí kořen větší (*Bistorta major*), zimolez černý (*Lonicera nigra*). Naopak po slunných

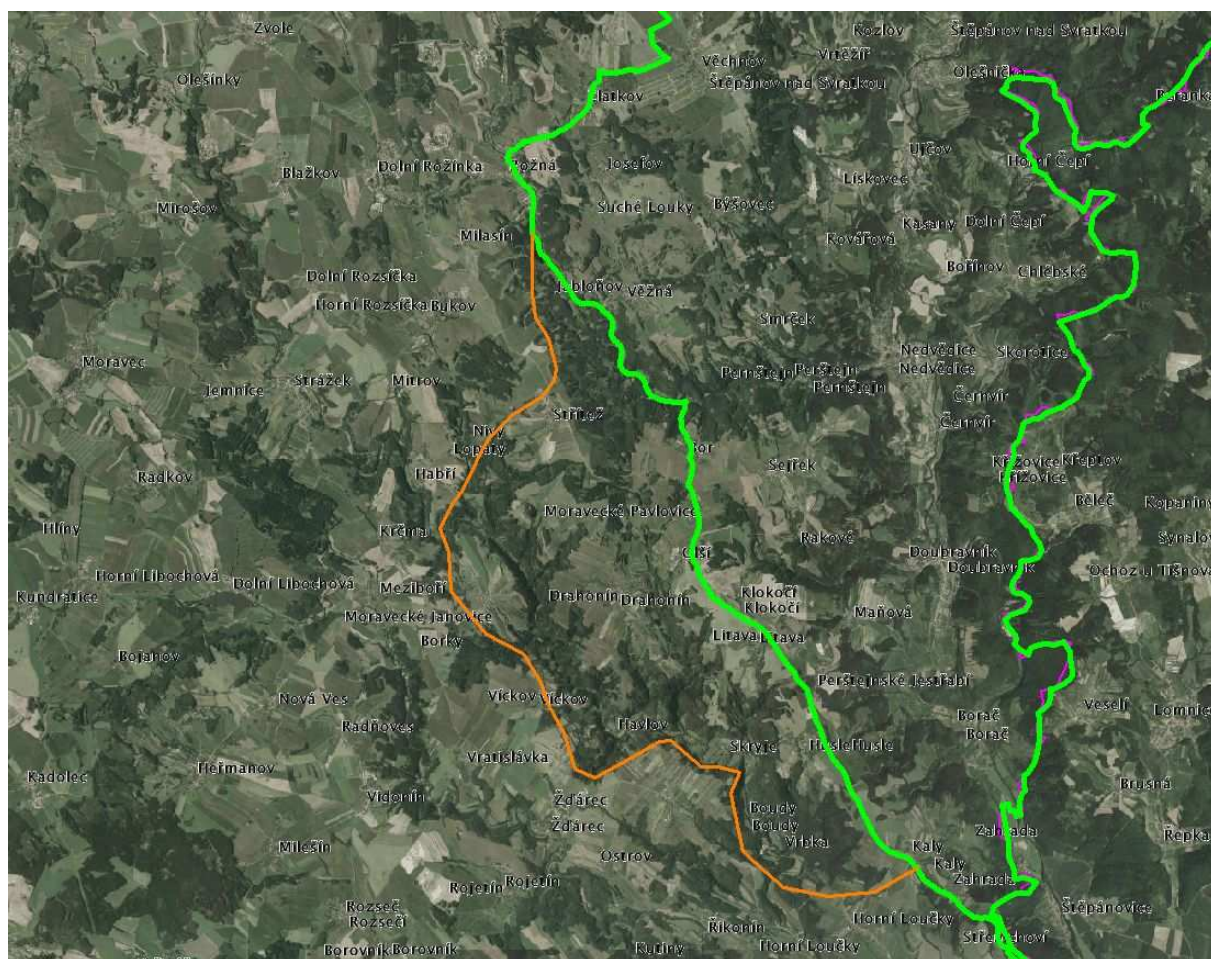
skalnatých svazích vnikají do nitra Českomoravské vrchoviny některé méně náročné teplomilné druhy — například dub žlutavý (*Quercus dalechampii*), tolita lékařská (*Vincetoxicum hirundinaria*) a strdivka sedmihradská (*Melica transsilvanica*) až do okolí údolní nádrže Vír I. Lokálně se zde projevuje i vápencový fenomén, na vložkách krystalických vápenců rostou některé termofyty v relativně vysokých nadmořských výškách, např. lesostepní sasanka lesní (*Anemone sylvestris*) u Prosetína ve výšce přes 600 m n. m., což je téměř výškový rekord České republiky. Na ostrůvkovité výchozy hadců (v údolí Svatky u Ujcova, na více místech v údolí Nedvědičky) je vázán sleziník hadcový (*Asplenium cuneifolium*). K botanickým jedinečnostem Svratecké hornatiny patří hranice areálů některých druhů např. bramboříku nachového (*Cyclamen purpurascens*) v okolí Štěpánovic a Borače, stejně jako izolovaná lokalita alpsko-karpatského migrantu řeřišnice trojlísté (*Cardamine trifolia*) v sýkořských lesích nad údolím Chlébského potoka či kriticky ohroženého švihlíku krutiklasu (*Spiranthes spiralis*) na ladech u Švaře.

Další zvláště chráněné a ohrožené druhy rostlin najdeme ve zbytcích přírodě blízkých luk a pastvin. V těch vlhkých, patřících do různých asociací svazu *Calthion*, dosud místy roste prstnatec májový (*Dactylorhiza majalis*), tolije bahenní (*Parnassia palustris*), starček potoční (*Tephrosia crispa*), všivec ladní (*Pedicularis sylvatica*) aj. Poměrně četné jsou dosud zbytky krátkostébelných trávníků ze svazu *Violion caninae*, v nichž místy rostou jalovec obecný (*Juniperus communis*), kociánek dvoudomý (*Antennaria dioica*), vstavač obecný (*Orchis morio*), vřes obecný (*Calluna vulgaris*) aj., donedávna (např. u Prosetína) i horeček mnohotvárný český (*Gentianella praecox* subsp. *bohémica*).

Obdobně jako flóra je pestrá také fauna Svratecké hornatiny, zejména ptactvo. Skalnatá údolí Svatky, Hodonínky a dalších toků poskytují optimální možnosti ke hnízdění vývoji velkém (Bubo bubo) a krkavci velkém (Corvus corax). V rozlehlých lesních komplexech hnízdí vícero párů čápů černých (Ciconia nigra), potravně vázaných zejména na zdejší toky se pstruhy a lipany. Zbytky starých listnatých, zvláště bukových porostů s doupnými stromy obývají datel černý (Dryocopus martius), strakapoud prostřední (Dendropus medius), holub doupňák (Columba oenas), lejsek malý (Ficedula parva) aj., v posledních letech se sem šíří i sýc rousný (Aegolius funereus). Typickým ptákem smrkových porostů vyšších poloh je ořešník kropenatý (Nucifraga caryocatactes), kterého lze na podzim a v zimě pozorovat i v zahradách zdejších měst a vesnic. Téměř u všech toků přírodního parku na mnoha místech hnízdí skorec vodní (Cinclus cinclus), běžný je konipas horský (Motacilla cinerea), vzácný ledňáček říční (Alcedo atthis), hnízdící např. na Nedvědičce. Do nitra vrchoviny postupně proniká bramborníček černohlavý (Saxicola torquata), hnízdící ve více párech např. u Rožné. Mezi obojživelníky patří k nejvzácnějším mlok skvrnitý (Salamandra salamandra), jehož populace v posledních desetiletích zřetelně zeslábly, zatímco čolek horský (Triturus alpestris) je stále poměrně četný. Ke vzácným plazům řadíme užovku hladkou (Coronella austriaca) a zmiji obecnou (Vipera berus), k ohroženým drobným savcům rejsce černého (Neomys anomalus). V opuštěných štolách zimují netopýři.

Svratecká hornatina byla a je obdobně jako Žďárské vrchy krajinou silné inspirace. Nalezli ji zde mj. malíři Josef Jambor, Emanuel a Michal Ranný, básník Jan Skácel a spisovatel Josef Uher, který zvláště poutavě vylíčil krajinu a život v údolí Svatky u Borače na přelomu 19. a 20. století.

Svratecká hornatina patří k nejpozoruhodnějším územím rozlehlé Českomoravské vrchoviny. Dokládá to i skutečnost, že v tomto přírodním parku bylo zatím (k 1. 1. 2000) vyhlášeno 38 maloplošných chráněných území, z toho 15 v okrese Žďár nad Sázavou.

Obrázek 7 Navrhované změny (oranžová)

6.5.2 Navrhované změny

Navrhovaná změna rozšiřuje území parku JZ směrem a snaží se tak zahrnout do území parku logicky navazující zaříznuté údolí Loučky na horním toku nazývané Bobruvka. Území se nachází na styku kraje Vysočina a Jihomoravského kraje.

6.6 Třebíčsko

6.6.1 Charakteristika území

Oblast je geomorfologicky rozdělena na celek Křižanovské vrchoviny na severozápadě a celek Jevišovické pahorkatiny na jihovýchodě. Západní Část, náležející podcelku Brtnická vrchovina, je členitější, s mělkými údolími, jižní část je plochá, jen levobřežní přítoky Jihlavy vytvářejí při ústí výrazně zahloubená údolí (např. Klapovský potok). Území dosahuje nadmořských výšek 350-620 m. Geologické podloží tvoří hlubinné vyvřeliny třebíčského masivu. Jsou to tmavé biotitem bohaté horniny paleozoického stáří, s velkým obsahem thoriumu a uranu, což je činí relativně vysoce radioaktivními. Tmavými durbachity pronikají světlé žíly aplitů, místy s turmalínem. U Bochovic a Hostákova se vyskytují známé křemenné žíly s krystaly šedobílého křemene, ametystu a záhnědy. Masiv je místy narušen zlomy, významné jsou zóny mylonitizace. Odlehčením vznikly ruwary. Durbachit zvětrával v tropickém podnebí za vzniku oblých, kulovitých a žokovitých balvanů, které po celém parku vytváří balvanité kupy (např. PP Syenitové skály).

Na zvětralinách durbachitu a deluviích vznikly kyselé typické kambizemě, v menší míře eubazické (nasycené) půdy. V nivách malých vodních toků a ve výrazněji podmaččených menších sníženinách jsou vyvinuty typické gleje (např. rybníční oblast v trojúhelníku Hostákov- Pocoucov- Ptáčov nebo Nárameč- Překov- Trnava).

Původní lesní porosty tvořily acidofilní bučiny (*Luzulo-Fagion*), menší zastoupení v nižších polohách měly acidofilní doubravy (*Genisto germanicae-Quercion*). Ty byly od 13. století, kdy začíná být území osídlováno, postupně přeměňovány na pastviny, louky a pole. Dnes se v parku nacházejí už jen malé lesíky se smíšenými porosty smrku, borovice, dubu, méně již javoru a buku. Na agrárních terasách, kolem balvanitých seskupení a skalních výchozů jsou drobné remízky s borovicí, břízou a výjimečně i habrem, tvořící charakteristický prvek zdejší krajiny.

Na několika místech rostou památné stromy. K nejznámějším a nejnavštěvovanějším patří tzv. Velký javor (javor klen) u Věstoňovic, jehož stáří se odhaduje na 700 let.

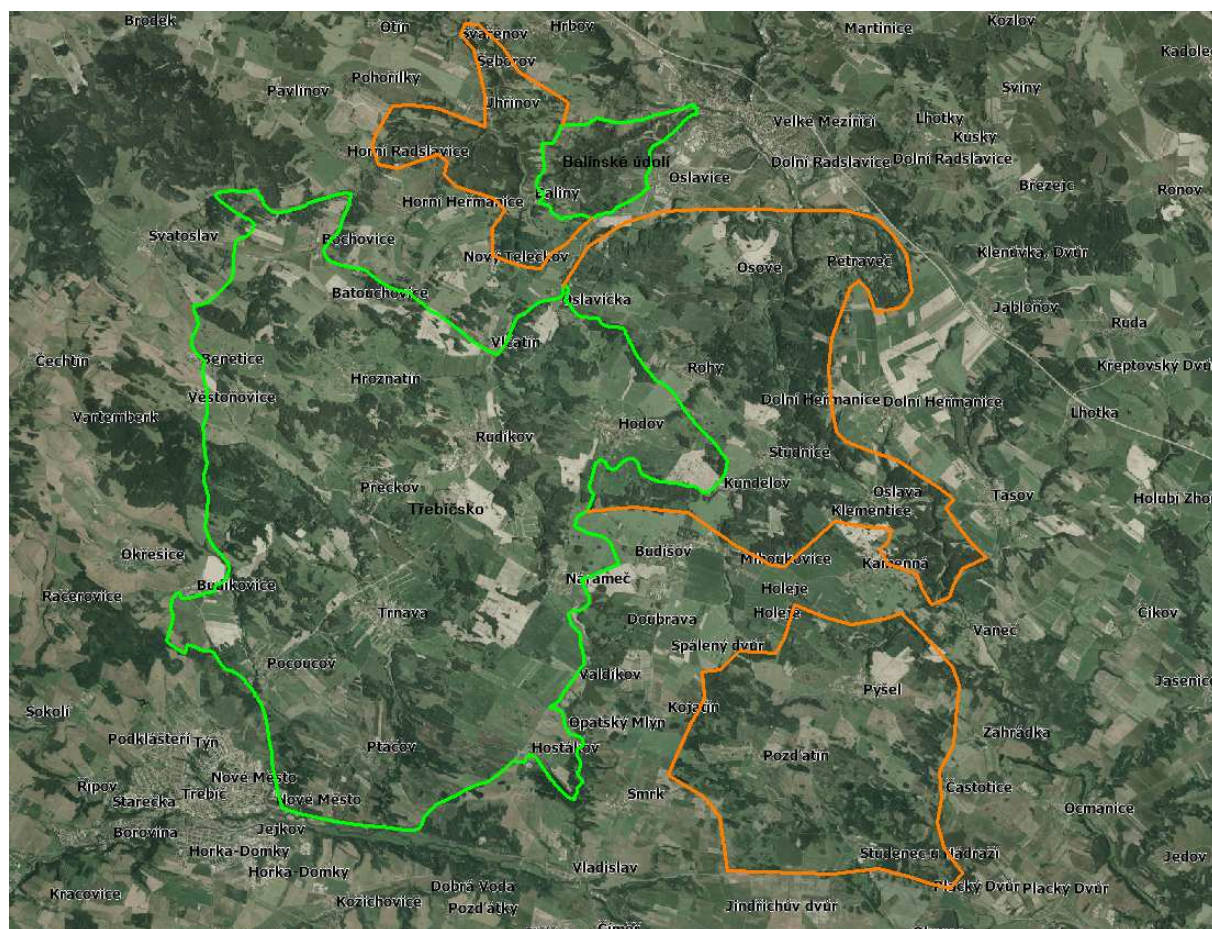
Přírodě blízká nelesní společenstva se udržela jen na mokřích loukách kolem rybníků a vodních toků s violkou bahenní (*Viola palustris*), zábělníkem bahenním (*Comarum palustre*), řeřišnicí luční (*Cardamine pratensis*), blatouchem bahenním (*Caltha palustris*) a kohoutkem lučním (*Lychnis flos-cuculi*). Příkladem může být PP Pazderna. Fragmenty kostřavových pastvin, vzniklých po odlesnění, s koniklecem velkokvětým (*Pulsatilla grandis*) jsou v PP Kobylínek a PP Ptáčovský kopeček. V parku se nacházejí mezní lokality bramboříku nachového (*Cyclamen purpurascens*) a koniklece velkokvětého (*Pulsatilla grandis*).

Ekologická hodnota zdejší krajiny je umocněna přítomností drobných rybníčků. Pozornost si zasluhuje vodní ornitofauna. Na zarostlých rybníčcích je hojný polák velký (*Aythya ferina*) a p. cho-cholačka (*Aythya fitligula*), dále se zde vyskytuje kachna divoká (*Anas platyrhynchos*), častým druhem je i lyska černá (*Fulica atra*) a racek chechtavý (*Larus ridibundus*), jehož kolonie však v poslední době mizejí. V posledních letech se stále častěji objevuje i labuť velká (*Cygnus olor*).

Jihozápadním okrajem se park přimyká k městu Třebíč s řadou památkových objektů a historicko kulturních pozoruhodností. Nejvýznamnější stavební památkou je románsko-gotická bazilika sv. Prokopa z doby kolem poloviny 13. století, dva gotické domy na Karlově náměstí a v evropském měřítku nejzachovělejší židovské ghetto se dvěma synagogami a velkým židovským hřbitovem.

6.6.2 Navrhované změny

Navrhované změny rozšíření území odráží skutečný stav území a zahrnují do přírodního parku Třebíčska identické prostory k těm, které již park zahrnuje v okolí Pozďatína, Zahrádky a Pyšelu. Dále se změny týkají rozšíření o údolní partie řeky Oslavy za Velkým Meziříčím shající až ke Kamenné zahrnující prostory v okolí Studnic, Osové, Rohů a Oslavičky. Prostory se vyznačují fenoménem obličejových syenitových balvanů v pestré mozaice zemědělské krajiny.

Obrázek 8 Navrhované změny (oranžová)

6.7 Balínské údolí

6.7.1 Charakteristika území

Byl zřízen pro ochranu krajinářsky cenného údolí s přirozeně meandrujícím tokem Balinky západně od Velkého Meziříčí.

Údolí Balinky vznikalo pomalým zařezáváním toku do plochého terénu po ústupu miocenního moře. Erozi se obnažilo skalní podloží tvořené syenitem. Jeho vlastnosti při zvětrávání měly zásadní význam pro modelaci terénu, a to jak celých kopců (exfoliační klenby), tak jednotlivých kulovitých a žokovitých balvanů rozestětých po krajině.

Dno údolí vyplňují mocné usazeniny nivních hlín, z půdních typů převažují kambizemě a pseudogleje. Přirozeně meandrující tok říčky vytváří četné zákruty s nátržemi a vysokými podemílanými břehy, nivní louky jsou pravidelně zaplavovány. Táhlé mělké písčiny s osamělými žulovými balvany střídají tůně v zátočinách. Jen v místech skalních prahů jsou krátké peřejnaté úseky. Nivní louky jsou intenzivně zemědělsky využívány, ze značné části pravidelně obnovované orbou.

Lesní porosty na svazích údolí jsou většinou tvořeny kulturními smrččinami, jen v místech skalních výchozů se na mělkých půdách více uplatňuje borovice lesní (*Pinus sylvestris*), výjimečně se tu setkáváme s původním dubem zimním (*Quercus petraea*). Pole nad hranami svahů údolí jsou rozčleněna soustavami křovinatých mezí, typické jsou remízky okolo míst, kde skalní podklad vychází

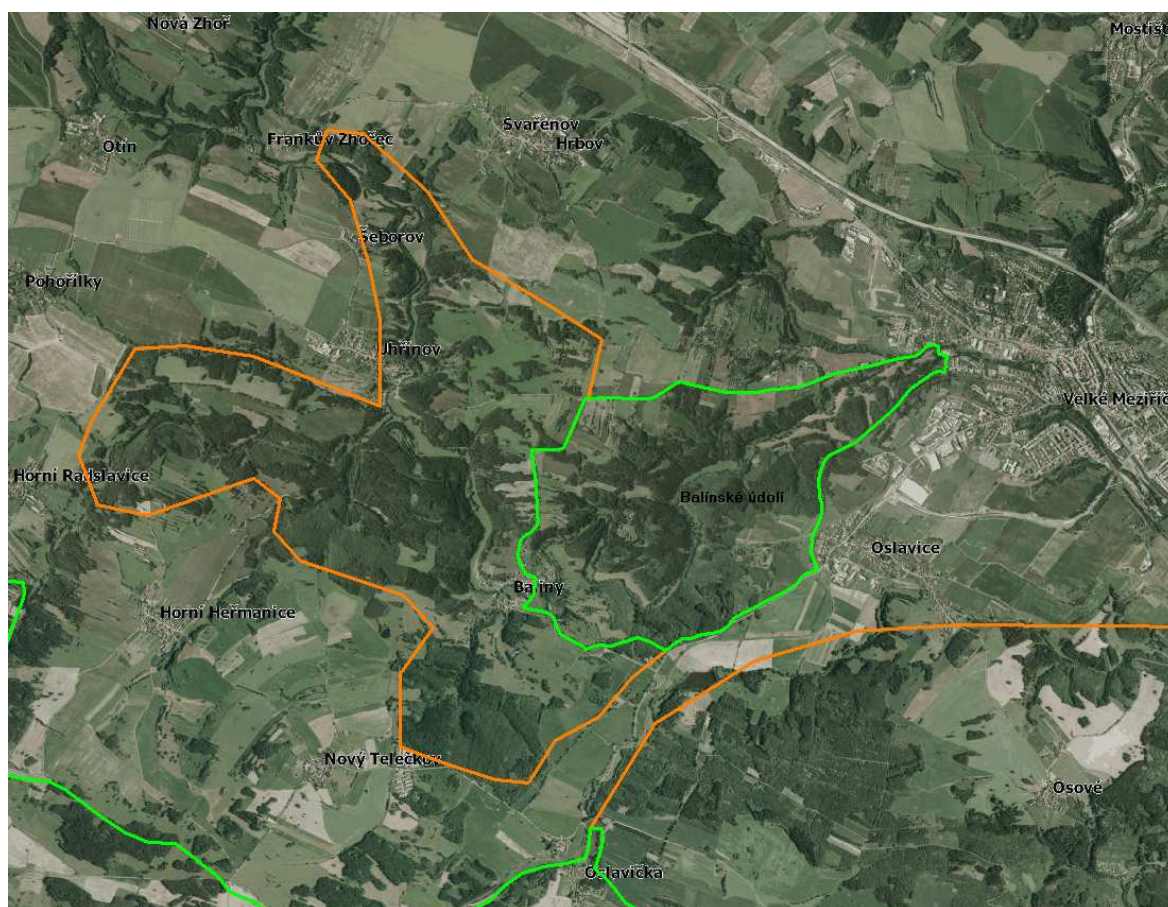
až na povrch. Lesy původní dřevinné skladby se v území již prakticky nevyskytují. Snad pouze suché bory na skalních výchozech s dnes již velmi vzácným kociánkem dvoudomým (*Antennaria dioica*) si zasluhují zvláštní pozornost, jejich současný charakter je však spíše výsledkem osobitého hospodaření v minulosti.

Stinné skalky porůstá osladič obecný (*Polypodium vulgare*), zimolez černý (*Lonicera nigra*), růže převislá (*Rosa pendulina*) a fytogeograficky pozoruhodná ostřice tlapatá (*Carex pediformis*).

Koryto říčky je vroubeno olší lepkavou (*Alnus glutinosa*) a vrbou křehkou (*Salix caprea*), vzácněji i olší šedou (*Alnus incana*), písčové náplavy zpevňuje vrba trojmužná (*Salix triandra*) a chrastice rákosovitá (*Phalaroides arundinacea*). Zachovalé nivní louky se z jara prozradí výskytem sasanky hajní (*Anemonoides nemorosa*) a křivatce žlutého (*Gagea lutea*). Na výslunné suché stráně proniká několik teplomilných druhů, např. radyk prutnatý (*Chondrilla juncea*), bojínek tuhý (*Phleum phleoides*) a křivatec rolní (*Gagea villosa*).

Zvláštní pozornost zasluhuje květena lískových mezí a remízků, kde roste mnoho hájových druhů jako lýkovec jedovatý (*Daphne mezereum*), jaterník trojlaločný (*Hepatica nobilis*), plicník tmavý (*Pulmonaria obscura*) aj. Na extenzivně obhospodařovaných mezích a stráních roste na několika místech vemeník dvoulistý (*Platanthera bifolia*) a jalovec obecný (*Juniperus communis*).

Ve vysokých hlinitých březích hnízdí několik párů ledňáček říčních (*Alcedo atthis*), žije zde skorec vodní (*Cinclus cinclus*). Pravidelně hnízdí pušтік obecný (*Strix aluco*), běžný je datel černý (*Dryocopus martius*). V posledních letech se zde vyskytuje vydra říční (*Lutra lutra*). Údolím vede značená turistická stezka, není však příliš intenzivně rekreačně využíváno.

Obrázek 9 Navrhované změny (oranžová)

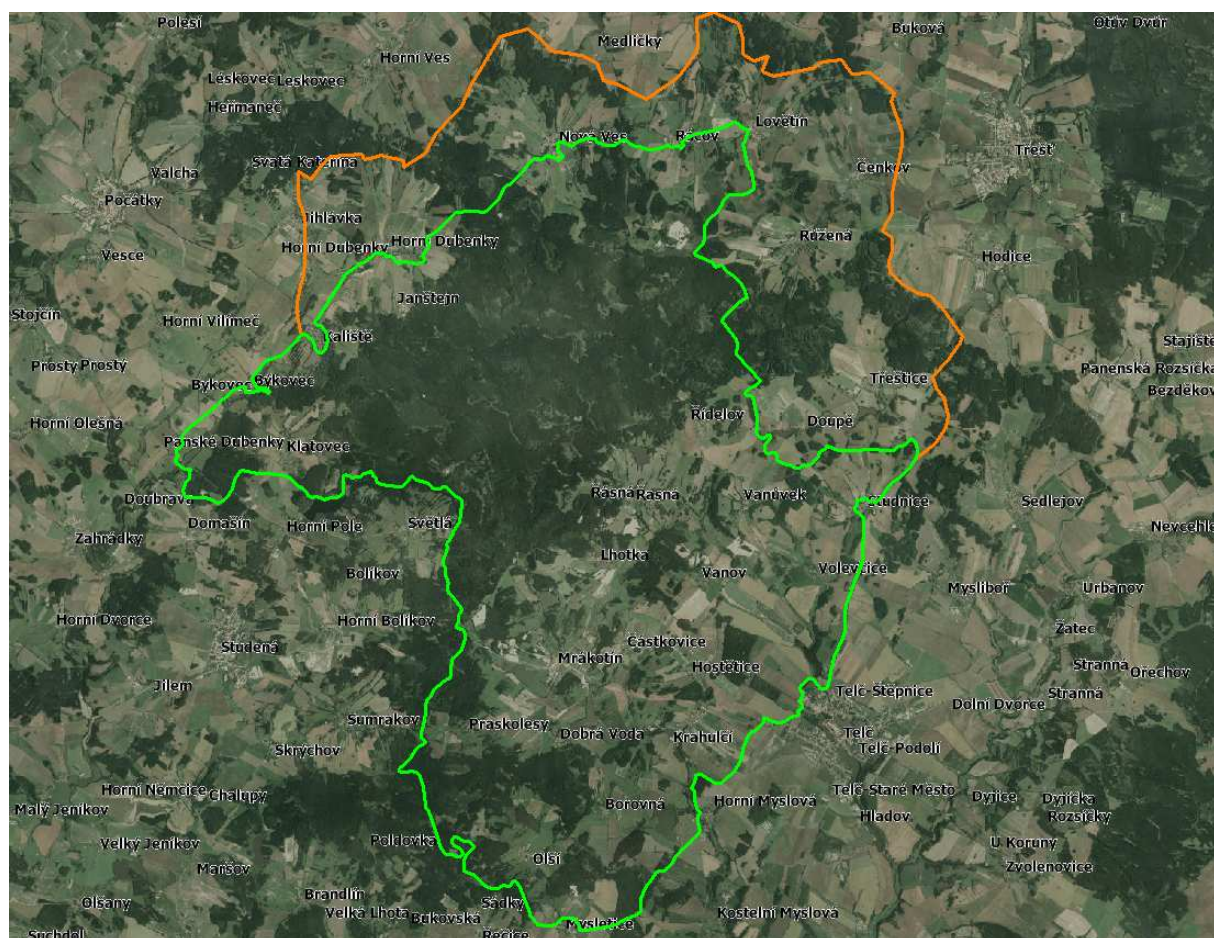
6.7.2 Navrhované změny

Navrhované změny rozšiřují logicky prostor stávajícího parku o cenná navazující území zahrnující údolní prostor až k Frankovu Zhořci a navazující krajinářsky cenné prostory s dochovanými prvky historického členění krajiny doplněné syenitovými oblými balvany a drobnými lesy.

7 Návrh vyhlášení nových území k ochraně krajinného rázu

Pro zvýšení estetické hodnoty byl zpracován návrh vyhlášení nového přírodního parku v návrhu nazývaného Javořická vrchovina. Území bylo pro své nesporné krajinářské a přírodní hodnoty v minulosti navrženo k vyhlášení CHKO. Navrhovaná změna vymezení území se snaží začlenit do prostoru přírodního parku související cenné prostory vyznačující se zvýšenou estetickou i přírodní hodnotou.

Jde především o prostor zahrnující krajinný rámec Horních Dubenek, dále plučiny vyznačující se četnými prvky historického členění krajiny obcí Ráčov, Lovětín, Růžena a krajinářsky cenný prostor s rybníky sídel Třeštice a Doupě.

Obrázek 10 Navrhovaná změna vymezení připravovaného území přírodního parku Javořická vrchovina